

МИНИСТЕРСТВО ПРОСВЕЩЕНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
МИНИСТЕРСТВО ОБРАЗОВАНИЯ И НАУКИ РЕСПУБЛИКИ БУРЯТИЯ
МКУ "КОМИТЕТ ПО ОБРАЗОВАНИЮ" АМО "ЕРАВНИНСКИЙ РАЙОН"
МАОУ "Исингинская СОШ "

РАССМОТРЕНО

Руководитель ШМО

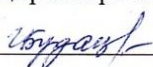
Ж.В.Долсонова

Протокол №1

от «28» 08. 2023 г.

СОГЛАСОВАНО

Зам.директора по УВР

Г.Г.Будацыренова

Протокол №1

от «31» 08. 2023 г.

УТВЕРЖДЕНО

Директор

О.Ц.Базарова

Приказ № 210-пар.2

от «31» 08. 2023г.

РАБОЧАЯ ПРОГРАММА

Базархановой Ларисы Дамдинжаповны

По бурятскому языку В.Д.Патаева, О-Х.Н.Нанзатова, 9 класс, 2 часа

предмет, состав УМК, класс, количество часов

с.Исинга 2023

Тайлбари бэшэг

«Буряад хэлэн» гэхэн курсын ажалай программа хадаа Россиин Федерациин хуралсалай Министерствын тогтоолнууд дээрэ үндэхэлжэ зохёогдоһон хуралсалай программа болоно:

- Федерального закона «Об образовании в Российской Федерации» от 29.12.2012 г;
- Закона Республики Бурятия от 13.12.2013 № 240-V «Об образовании в Республике Бурятия»;
- Закона Республики Бурятия от 10 июня 1992 г. №221-XII«О языках народов Республики Бурятия» (с изменениями и дополнениями);
- Федерального государственного стандарта основного общего образования (утвержден приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897 «Об утверждении и введении в действие федерального государственного образовательного стандарта основного общего образования» (зарегистрирован в Минюсте России 6 февраля 2015 г., рег. номер 35915); -приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 29.12.2014 г №1644 «О внесении изменений в приказ Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г №1897 «Об утверждении федерального государственного стандарта основного общего образования»;
- приказа Министерства образования и науки Российской Федерации от 31.12.2015 № 1577 «О внесении изменений в федеральный государственный образовательный стандарт основного общего образования, утвержденный приказом Министерства образования и науки Российской Федерации от 17 декабря 2010 г. № 1897» (Зарегистрирован в Минюсте России 02.02.2016 № 40937);
- Федеральных перечней учебников на 2017/2018 учебный год (утверждены приказом Минобрнауки России от 31 марта 2014 г №253 (ред. от 08.06.2015)с изменениями на 26 января 2016 года «Об утверждении федерального перечня учебников, рекомендуемых к использованию при реализации имеющих государственную аккредитацию образовательных программ начального общего, основного общего, среднего общего образования»);
- СанПиНа 2.4.2.2821-10 "Санитарно-эпидемиологические требования к условиям и организации обучения в общеобразовательных учреждениях"» (утверждены постановлением Главного государственного санитарного врача Российской Федерации от 29 декабря 2010 г. №189, зарегистрированным в Минюсте России 3 марта 2011 г., рег.номер 19983) Россин эрдэм хуралсалда шэнэ шэглэлнүүдэй нэбтэрэн орожо, бээлүүлэгдэжэ байгаа мүнөө сагта Байгалай регионой хуралсалай эмхинуудтэ буряад хэлэ бэшэг шудалгалгада гүнзэгы анхарал хандуулагдана. Буряад Республикада, Агада ба Усть-Ордада, Улаан-Үдэ хотын хургуулинуудаар түрэлхи хэлээ, буряад арадайнгаа оюун бодол, ёһо заншал, соёл гэгээрэлые хэргээхэ, хугжөөхэ, дэлгэрүүлхэ талаар хууэй жэлнуудтэ ехэ ажал худэлмэри ябуулагдажа байна. 1992 оной юниин 10-да баталагдаһан «Буряад Республикын арадуудай хэлэнүүд тухай» Хуулийн ёһоор буряад хэлэнэй гүрэнэй хэлэнүүдэй нэгэн болоод байхадань, тус хэлэндэ олониитын, арад зоной, тэрэ тоодо залуушуулай, хурагшадай хандалга нилээд гүнзэгырнэ. Тиимэһээ багшын үүсхэлдэ, зохеохы ажалда үргэн харгы гаргагдана. Россин эрдэм хуралсалда шэнэ шэглэлнүүдэй нэбтэрэн орожо, бээлүүлэгдэжэ байгаа мүнөө сагта Байгалай регионой хуралсалай эмхинүүдтэ буряад хэлэ бэшэг шудалгалгада гүнзэгы анхарал хандуулагдана. Буряад хэлэнэй багшанарай, хумүүжүүлэгшэдэй урда табигдаха шухала зорилгонууд:

- ургаж ябаа залуу үетэндэ эрдэм болбосоролой үндэнэ хууриие гүнзэгыгөөр ба бата бэхеэр үгэхэ; - хурагшадые Буряад республикын гүрэнэй аман ба бэшэгэй хэлэтэй болгохо;
 - ниитын болон ажахын хэрэгтэ түрэлхи хэлээ хэрэглүүлжэ хургаха;
 - арадайнгаа түүхэ, аман зохеолойнь баялиг, ёһо заншал, соёл болбосорол – эдэ бүгэдэндэ түшэглэн, тэдэниие хургажа, хугжөөжэ, хүмүүжүүлжэ, буряад үндэнэ яһатанай гүнзэгы мэдэрэл бүрилдүүлхэ. Тус зорилгорнуудһаа дулдыдан, буряад хэлэ заажа байһан багшанарай урда шухала эрилтэнүүд табигдана.

1. Хараалагдаһан дүнгүүд «Буряад хэлэн» 9 класс

1	Личностно	-хурагшад түрэлхи хэлэ шудалан үзэхэдөө, буряад хэлэнэйнгээ баялигтай гүнзэгыгөөр танилсаха, найнаар хэлэдэг, уншадаг, бэшэдэг болгохоһоо гадна, буряад арадайнгаа ажабайдал, түүхэ, заншал, зан абари үзэжэ байгаа зохёолнууд дээрэ үндэнэлэн, найнаар ойлгохо, ухаан сэдхэлдээ шэнгээхэ; -хурагшад түрэл хэлэнэйнгээ сэнтэйень ойлгохо, хүндэлхэ, түрэл хэлээрээ омогорхохо ёһотой; -үндэнэн соелойнгоо гол хубинь болохо түрэл хэлэндээ гамтайгаар, наринаар хандахые оролдохо, тордиһогүй дуугаржа хураха, бэшэмэл ба холбоо хэлэлгэдээ жэл бүхэндэ үгынгөө сан баяжуулха шухала.
2	Метапредметнэ	- метапредметнэ шэглэлэй ёһоор хурагшад шудалха сэдэбуудтээ проблема табижа гаргаха, тиихэдээ юу үзэхэ гэжэ байһанаа ойлгохо; - үзэһэнөө алгоритм, схемэ, таблица, моделиин хусоор харуулха; - дурим гаргаха, даабаринуудые сугтаа дуургэхэдээ, харилсажа хураха; - ном сооһоо хэрэгтэй мэдээсэл абаха, дадалаа дээшлүүлхэ; - ажалаа тусэблэхэ арга олгогдохо, журамтай болохо; - бэе бэеынгээ, оорынгоо ажал сэгнэжэ хураха.
3	Предметнэ	-хэлэн тухай бүхэли мэдэсэтэй болохо; -гуманитарна эрдэмүүд соо буряад хэлэнэй олоһон хуури; -лингвистикын үндэнэ хууриие үзэһэниинь; -уран хурса үгэнүүдые, тогтомол холбуулалнуудые хэрэглэжэ, хэлээ хурса болгохо, хэлэнэй орфографическа, лексическэ, грамматическа, сэглэлтын дүримүүдые мэдэхэ;

2. хурагшад 9- хи класс дуургэхэдээ, нимэнууд шадабаритай ба дадалтай болохо ёһотой

хурагшад гол түлэб иймэ юумэ мэдэхэ еһотой	хурагшад иймэ юумэ шадаха еһотой
- нэрэ болон холбуулалнуудай гол ба дулдыданги угэнуудые гаргадаг хэлэлгын хубинуудые зубөөр олохо; - сулөө ба тогтомол холбуулалнуудые илгаруулха; - мэдүүлэл соохи угэнуудэй холбоо (тааралдал, шадарлал, хутэлбэри) зуб илгах; - нэгэ ба хоер буридэлтэ мэдүүлэлнуудые илгаруулжа шадаха; - нэгэ түрэл гэшуудтэй, хандалгатай, оролто угэнуудтэй, тусгаарлагдайн гэшуудтэй мэдүүлэлнуудые зохоожо шадаха; .	- хурагшад 9-хи класс дуургэхэдээ, иймэнууд шадабари ба дадалтай болохо еһотой: ниилэлдэһэн, дахалдаһан орео мэдүүлэлнуудэй байгуулга зубоор элируулхэ, тэдэнэй шуулбэри хэжэ шадаха; - холболтогуй орео мэдүүлэлнуудэй хубинуудай хоорондохи удхын харилсаа илгаруулха; - сэхэ хэлэлгэтэй орео мэдүүлэлнуудтэй байгуулга ба сэглэлтын тэмдэгуудые зубоор тайлбарилжа шадаха; - ямар нэгэн шуумжэлһэн угуулэл бэлдэхэ; - хэрэгэй саарһануудые ород ба буряад хэлэнүүд дээрэ зүбһһр найруулан бэшэжэ шадаха;

3. Сэдэбуудэй гаршаг

№	Нэрэ хубаалга, сэдэб	Сагай хубаари	Удха	Шалгалтын түхэлнүүд
1	Оролто хэшээл.	2 час	Буряад хэлэн - буряад арадай эхэ хэлэн юм. Хэлэн болбол арад зоной ниитын ажабайдалда хэрэглэхэдээ, хорондоо харилсахада, һанал бодолоороо андалдахадаа тон ехэ уургэтэй зул болоно. Хун гээшэ туухэһээ эхилээд, хэлэндэ һуража, оорынгоо эрилтэнуудые хусэлдуулнэ. Буряад хэлэнэй хугжэлтын шатануудтай танилсуулхадаа, буряад хэлэмнай баян туухэтэй гэжэ онсолхо.	
2	Дабталга	5 час	- Синтаксис тухай 8- хи класстаа узэһыень дабтаха. Буряад хэлэн	1- шалгалтын ажал 3 - бэхижуулгын

			гэһэн эрдэмэй һалбаринуудые дабтажа, схемэ болгон харуулха гэһэн даабариһаа эхилхэ. - Холбуулал гэһэн сэдэбтэ дабтаха асуудалнууд, элдэб янзын даабаринууд угтэнхэй. - Мэдуулэл дабтахадаа, нэгэ буридэлтэ мэдуулэл, мэдуулэлэй гэшууд болодоггүй угэнууд, мэдуулэлэй шухала, юрын гэшууд, нэгэ түрэл гэшууд гэжэ юун бэ гэһэн асуудалнуудта харюусаха. - Мун тододхоһон гэшууд. Дахуулалнууд тухай мэдэсээ хэрэглэхэ даабаринууд дурадхагдана.	ажал 1- тестовэ ажал 1- практическа худэлмэри
3	Орео мэдуулэл	4 час	Орео мэдуулэл тухай ойлгосо угэхэдоо, хэлэлгын ганса юрын мэдуулэлнуудые бэшэ, хапин орео мэдуулэлнуудые хунууд хэрэглэдэг гэжэ тэмдэглэхэ шухала.	1 - бэхижуулгын ажал 1- хэлэ хугжоолгэ
4	Ниилэлдэһэн орео мэдүүлэл	13час	Ниилэлдэһэн орео мэдуулэлые аянгалан удхалжа, зубоор угуулхэ. Иимэ мэдэлнуудтэ сэглэлтын тэмдэгуудые зубоор табиха шадабаритай ба дадалтай болгохо.	1 - бэхижуулгын ажал 1- тестовэ ажал 1- хэлэ хугжоолгэ
5	Дахалдаһан орео мэдүүлэл	20 час	Текст соо угтэһэн орео мэдуулэлнууд сооһоо дахалдаһан орео мэдуулэлнуудые илган олуулха. Дахалдаһан орео мэдуулэлэй шухала ба нүхэсэл мэдуулэлнуудые ойлгуулхын тула жэшээнүүдые хаража үзэхэ.	2- бэхижуулгын ажал 1- Шалгалтын ажал.
6	Холболтогуй орео мэдүүлэл	8 час	Холболтогуй орео мэдуулэлнуудэй онсые харуулха, пунктуационно дадал дээшэлүүлхэ.	1- Шалгалтын ажал.
7	Хэлэлгэ	3 час	Хэлэнэй баялиг хэрэглэжэ,	1 – бэхижуулгын

			хуунуудэй хоорондоо харилсахые хэлэлгэ гэдэг. Хэлэлгэ гэжэ сэдэб гарахадаа. Ном сохи жэшээнүүдые уншаад, хурагшадай ооһэдынгоо жэшээнүүдые оложо харуулбал, материал хайн бэхижуулэгдэхэ.	ажал
8	Угуулэл. Текст	11 час	Текст бухэн сэдэбтэй байдаг. Текстын нэрэ сэдэбтэээ сэхэ холбоотой, таараһан байха еһотой. Нэгэ хэлэлгэ соо хэдэн сэдэбууд байжа магад. Нэгэ сэдэб бага сэдэбуудһээ буридэжэ болодог. Бага сэдэбтэй булэг мэдүүлэлнүүд текстын нэгэ хуби-абзац болодог.	1- Шалгалтын ажал 2- бэхижуулгын ажал
10	Жэл соо үзэһэноо дабталга	2 час		1- Шалгалтын ажал

4. Календарна-тематическа түсэб

№	Хэшээлэй сэдэб	Сагай хубаари	Болзор	
			тусэбөөр	унэн
1 четверть				
1	Оролто хэшээл.	1	1 недели	
2	Буряад хэлэн тухай	2	1 недели	
Дабталга		5 час		
3	Холбуулал дабталга	3	2 недели	
4	Мэдүүлэл. Мэдүүлэлэй гэшүүд	4	2 недели	
5	Дахуулал. Дахуулалай илгаа	5	3 недели	
6	Шалгалтын ажал	6	3 недели	
7	х/х "Байгаалия гамная"	7	4 недели	
Оreo мэдуулэл		4 час		
8	Оreo мэдуулэл тухай ойлгосо	8	4недели	
9	Оreo мэдуулэлэй илгаа	9	5 недели	
10	Бэхижуулгын ажал	10	5 недели	

11	Х/х "Ганса хун хун болохогуй, ганса сусал гал болохогуй"	11	6 недели	
Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл		13час		
12	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	12	6 недели	
13	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	13	7 недели	
14	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	14	7 недели	
15	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	15	8 недели	
16	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	16	8 недели	
17	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэл	17	9 недели	
18	Холбоо хэлэлгэ хүгжөөлгэ. Зурагаар зохёолго бэшэхэ	18	9 недели	
Хамта дээрээ		18 час		
2 четверть				
19	Ниилэлдэһэн орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	1	10 недели	
20	Бэхижуулгын ажалай хэшээл	2	10 недели	
21	Практическа хүдэлмэри	3	11 недели	
22	Үзэһэнөө дабталга, бэхижүүлгэ	4	11 недели	
23	Шалгалтын тест	5	12 недели	
24	Алдуу дээрэ ажал	6	12 недели	
Дахалдаһан орео мэдүүлэл		20 час		
25	Дахалдаһан орео мэдүүлэл	7	13 недели	
26	Бэхижуулгын ажал	8	13 недели	
27	Дахалдаһан орео мэдүүлэлэй илгаанууд	9	14 недели	
28	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орео мэдүүлэл	10	14 недели	
29	Бэхижуулгын ажал	11	15 недели	
30	Тайлбарилһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орео мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	12	15 недели	
31	Элирхэйлһэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орео медуулэл	13	16 недели	
32	Шалгалтын ажал	14	16 недели	
Хамта дээрээ		14 час		
3 четверть				
33	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	1	17 недели	

34	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй илгаанууд	2	17 недели	
35	Практическа ажал	3	18 недели	
36	Аргын, сагай, байрын , шалтагаанай ушарлаһан нүх.мэд.д.о.м	4	18 недели	
37	Зорилгын , болзоогой, өөрсэгүйн ушарл.нүх.мэд.д.о.м	5	19 недели	
38	Бэхижуулгын ажал	6	19 недели	
39	Шалгалтын тест	7	20 недели	
40	Ушарлаһан нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	8	20 недели	
41	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэл	9	21 недели	
42	Хэдэн нүхэсэл мэдүүлэлтэй дахалдаһан орёо мэдүүлэлэй илгаанууд..Багсайн хубариһан	10	21 недели	
43	Бэхижуулгын ажал	11	22 недели	
44	Шалгалтын тест	12	22 недели	
Холболтогуй орео мэдүүлэл		8 час		
45	Холболтогуй орео мэдүүлэл	13	23 недели	
46	Ниилэлдэһэн харилсаатай холболтогуй орео мэдүүлэлнуудэй илгаа	14	23 недели	
47	Дахалдаһан удхатай холболтогуй орео мэдүүлэлнуудэй илгаа	15	24 недели	
48	Холболтогуй орео мэдүүлэлнуудэй сэглэлтын тэмдэгүүд	16	24 недели	
49	Сэхэ ба ооршэлэн хэлэлгэ	17	25 недели	
50	Сэхэ хэлэлгэтэй мэдүүлэлэлэй сэглэлтын тэмдэгүүд	18	25 недели	
51	Холилдоһон орео мэдүүлэлнууд	19	26 недели	
52	Шалгалтын ажал	20	26 недели	
Хамта дээрээ		20 час		
4 четверть				
Хэлэлгэ		3 час		
53	Хэлэлгэ тухай ойлгосо	1	27 недели	
54	Хэлэлгын хоорэлдэһэн ушар байдалай илгарал	2	27 недели	
55	Бэхижуулгын ажал	3	28 недели	
Угуулэл		11 час		
56	Угуулэл. Угуулэлэй байгуулга. Абзац	4	28 недели	

57	Угуулэлые хусэдоор гу, али хуряамжалан харуулха тухай	5	29 недели	
58	Угуулэл сохи мэдуулэлэй холбоон	6	29 недели	
59	Бэхижуулгын ажал	7	30 недели	
60	Угуулэлэй янзанууд. Домоглоһон угуулэл	8	30 недели	
61	Зураглаһан угуулэл. Бодомжолһон угуулэл	9	31 недели	
62	Угуулэлэй стиль тухай. Албан сэрэгэй стиль. Эрдэм һуралсалай стиль	10	31 недели	
63	Нийтэ толилолгын стиль. Портретнэ очерк	11	32 недели	
64	Уран һайханай стиль	12	32 недели	
65	Бэшэгэй хэлэлгэдэ хэрэглэлэгдэдэг текстын янзанууд тухай. Түсэб	13	33 недели	
66	Шалгалтын тест	14	33 недели	
Жэл соо үзэһэнөө дабталга		2 час		
67	Дабтаха	15	34 недели	
68	Жэлэй шалгалтын ажал	16	34 недели	
Хамта дээрээ		16час		
Жэл соо		68 час		

һуралсалай методическа хэрэгсэлнууд

1. В.Д. Патаева, О.-Х. Нанзанова «Буряад хэлэн», 9 класс, Улаан-Удэ, 2018
2. А.Б.Санжаева «Буряад хэлэнэй грамматикаар таблицанууд», 2010
3. А.Б.Санжаева «Буряад хэлээр лабораторна-практическа худэлмэринүүд», 2000
4. «Буряад хэлэн» сахим һураха бэшэг, 2006, 2010
5. С.Г.Будаин «Буряад хэлээр тестнүүд», 2006
6. Буряад һургуулиин программанууд «Буряад хэлэн» 5-9 классуд, 2008
7. Б.-Д. Батоев «Методическа заабаринууд» Буряад хэлэн 5-9 классууд, «Бэлиг», 2005
8. Д.Н.Доржиев «Мүнөөнэй буряад хэлэн». Синтаксис, Улаан-Удэ, 2005
9. О.Б. Бадмаева «Мүнөө үеын хэшээл», 2011

